

Lelkigondozó prédikálás¹

Bevezetés

„Manapság siralmas az igehirdetések színvonala. Kevés nagy prédikátor akad. Sok lelkész egyáltalán nem hisz abban, hogy a prédikálás az evangélium hirdetésének és az élet megváltoztatásának hatásos eszköze lehet. Az igehirdetésecskék korát éljük, ezek pedig törpe keresztyéneket nevelnek...”

Mielőtt (újra) magamra vonnám a lelkészársadalom meg a jövőendő lelkipásztor-nemzedék haragját e megállapítás miatt, sietek megjegyezni, hogy az elhangzott szöveg idézet volt. Mégpedig egy sokunk által jól ismert könyvből, ti. John R.W. Stott *Hiszek az igehirdetésben* című művének a kiadó által írt előszavából. Ezt egy tőlünk távol élő Michael Green nevű egyén írta, pontosan negyedszázada, 1981 Húsvétján. A nem tőlem származó minősítés idézését azonban vállalom, amennyiben magam is úgy látom, hogy Egyházunkban folyamatosan baj van a prédikálással.

Mondom: folyamatosan. Több évtizedre visszamenőleg nyomon lehet követni. Hivatalos folyóiratunk, a *Református Szemle* közel 100 éves megszakítás nélküli múltra tekinthet vissza. Lapok számában is tetemes anyag. Többen szép munkát végeztek azzal, hogy évtizedekre visszamenőleg elkészítették a *Szemle* szerzők szerinti tartalomjegyzékét. Igen hasznos munka, de talán még hasznosabb lenne egy *témák szerinti* katalogizálás. Ebből talán éppen az derülne ki, hogy a legtöbb gyakorlati teológiai jellegű cikk, tanulmány, elmélkedés éppen az *igehirdetés válságával és a gyógyulás lehetőségével* foglalkozik.

Az igehirdetés mindig kritikus helyzetben van, s ennek fő oka, hogy maguk az igehirdetők (és az igehallgatók is) krízisben, válságban élő emberek. Egyszerűbben szólva: bűnös emberek kísérik meg hétről hétre és istentiszteletről istentiszteletra, hogy más bűnös embereknek a szent, tiszta, tökéletes Isten beszédét közvetítsék. Vakmerő vállalkozás ez, amint azt már többen is megfogalmazták.

Nos, ezek után mit lehet várni egy ilyen alkalmi, megszabott idejű előadástól? Csalódik az, aki valamiféle csálhatatlan receptet, vagy éppen igehirdetői „trükköt”, szakmai fogást, vagy hasonlót vár az egyszerű szolgatárstól, mégha több évtizedes szószéki és alkalmi igehirdetői szolgálat áll is mögötte. Való igaz, hogy a jó pap holtig tanul, vagyis nem elég sem a pár szemeszteren át tanult homiletika, de még az összességében 10 szemeszterre terjedő teológiai képzés sem ahhoz, hogy elégedetten elmondjuk: „képesített igehirdető vagyok”, tehát értem a „szakmámat”. Ilyen nincs; a nyugalmazott lelkipásztor is, túl a 7. évtizeden, pont úgy meg kell hogy küzdjön az igehirdetés ajándékáért (Csiha Kálmán

---

¹ Elhangzott a Teológus hétvége alkalmával a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben, 2006. május 13-án.

kifejezésével mondhatnám: az igehirdetés *csodájáért*), mint az első önálló prédikációját író teológus hallgató.

Azt se várja senki, hogy amit az Intézet padjaiban 2-4, vagy akár 9 féléven át még nem tanult meg, azt most valami csoda folytán félórás előadás meghallgatása alatt el fogja sajátítani... Ezekből az elképzelésekből már most ki kell ábrándítanom minden hallgatómat.

Akkor mi az, amiért sor került erre a mostani előadásra? A meghívást és saját tusakodásomat egyeztetve arra a következtetésre jutottam, hogy saját szerény prédikációs tapasztalataimat egy téma köré csoportosítva fogom előadni. Így lett mondanivalóm témája: **a lelkigondozó prédikálás**. Lehetne akár így is értelmezni: A prédikálás mint lelkigondozói tevékenység.

Miért pont ez a témám? Mert meggyőződésem, hogy túl az állandó biblia-teológiai tanulmányozáson Isten Szentléleke tanít kit-kit prédikálni. Régen is így imádkoztak: *Doce nos orare, quin et predicare* = Taníts minket imádkozni és prédikálni. Az elhívott igehirdetők a Szentlélek-Isten eszközei, az igehirdetés Isten és ember közös műve. Nehogy ebből valaki dogmatikai tételt alkosson! Az üdvösség tekintetében az Újszövetség tanítása szerint nem lehet szó Isten és ember kooperációjáról; az üdvösség egészen Isten műve, részünkről még az elfogadás is kegyelem, ez valóban így van. De a missziói munka tekintetében (s az igehirdetés végeredményben misszió) áll az apostol mondása, hogy ti. Isten munkatársai vagyunk.

Olyanformán állunk a prédikálás szolgálatával is, mint az eleve-elrendelés vagy a gondviselés kérdésével. Mindkettőben van valami, amit Isten vállalt magára, aminek mi alázatos elfogadói vagyunk. És van valami, amit nekünk kell elvégeznünk engedelmességgel és hűséggel. Az igehirdetés szolgálatában ha csak a Szentlélekre hagyatkozom, rest szolga vagyok, mert a magam feladatát visszahárítom Istenre. Ha viszont csak a tanulmányaimra, az írott szövegre, grammatikára, szótárakra, kommentárookra, könyvekre támaszkodom, az egész szolgálatom emberi mesterkedések és fogások összességévé lesz, amiből éppen a Lélek vezetését zárom ki.

Igehirdetési alapelvként azt vallom, *hogy a prédikáció a Szentlélektől fogantatik és az igehirdetőtől születik*. Ilyen értelemben – és csakis így – állítható, hogy a prédikáció Isten és ember közös műve az embertársak üdvösségre jutása érdekében.

E kissé hosszúra nyúlt bevezetés után ideje a lényegre térni: *milyen a lelkigondozó prédikálás?* Először Jézus igehirdetési módszerére szeretnék hivatkozni, majd gyarló kísérletet teszek az ennek megfelelő igehirdetői gyakorlatnak bemutatására, végül pedig néhány következtetést szeretnék levonni istentiszteletünk és prédikálásunk megújulására nézve.

1. Jézus szolgálata, mint lelkigondozói igehirdetés

A názareti Jézus szolgálatának kezdetén az előtte járók hagyományait követte. Sohasem tiltakozott az ellen, hogy Őt *prófétának* tartsák; tanítványait és köve-

tőit fokozatosan vezette rá annak a meglátására és megvállására, hogy „prófétánál is nagyobb”, azaz maga Isten jelent meg Őbenne, emberi ábrázatban. A proféták fő tevékenysége a *prédikálás* volt, ezt tette Jézus is. A szinoptikusok tudósítása szerint Keresztelő János börtönbe vetése után Jézus mintegy stafétabot-átvételként ott kezdi, ahol János abbahagyta: a megtérés követelményének hirdetésével. Szertejárt Galileában, ezt mondván: „Bétölt az idő, és elközelített az Istennek országa; térjete meg és higyjete az evangéliumban” (Mk 1,15). Sokáig nem maradt ugyanazon a helyen; miután prédikált és igehirdetését olykor csodás gyógyulások („jelek”) kísérték, továbbment. Maga mondja az első követőknek: „Menjünk a közel való városokba, hogy ott is prédikáljak, mert azért jöttem.” (Mk 1,38). Figyeljünk ezekre a szavakra: „...hogy prédikáljak, *mert azért jöttem.*” Hát nem a bűneinkből megváltó Messiásként jött, hogy Isten Szenvedő Szolgájaként megfizessen gonoszságainkért, meghaljon a kereszten, aztán legyőzze a halált és minden bűnbánó bűnösnek utat nyisson az örök életre, amely rész szerint már e földi életben elkezdődik? De, természetesen azért jött! Azonban ne feledjük, *szolgálat* *kezdétét* elsősorban az igehirdetés végzése töltötte ki.

Milyen volt Jézus prédikálása? Kézenfekvő kérdés, hiszen Krisztus követőiként, az Ő elhívott szolgálóiként mi is szeretnénk ugyanúgy, vagy emberileg szólva: megközelítőleg ugyanúgy prédikálni, mint Ő. Hogyan prédikált Jézus, miért nevezem igehirdetését lelkigondozói prédikálásnak? Három jellemző dolgot szeretnék elmondani Urunk prédikáló szolgálatáról (bizonyosan többet is lehetne), mindeniket egy-egy szóba foglalva: **szereetet, ráfigyelés, segítségnyújtás**. Mind a három egy bizonyos utat, módszert („methodost”) jelent, amit prédikáló szolgálóiban követni szeretnénk.

a) **Jézusban felülmúlhatatlan szereetet volt.** Szerette az embereket. Nemcsak az „övéit”, akiről a lábmosás történetét megörökítő János evangélista megírta, hogy „...szerette az övéit e világon, mindvégig szerette őket” (Jn 13,1), hanem minden embert.

Azok az emberek, Jézus kortársai közül a legtöbben, nagy szegénységben, félelmek és aggodalmak között, tudatlanságban, sokféle betegségben és bűnökben éltek. Sokan voltak sírók, sokan éheztek és szomjúhozták az igazságot, szenvedtek háborúságot, vagy mindenbe beletörődve, rezignáltan, komoran éltek napjainkat. Ezeknek az embereknek, akik olyanok voltak, mint pásztor nélküli nyáj, kezdte hirdetni Jézus, hogy boldogok a sírók, a szegények, a szelídek, a háborúságot szenvedők. Milyen nagy és főképp igaz vigasztalást jelentett a hallgatók számára, hogy övék lehet a mennyeknek országa, hogy lehet tiszta szívét nyerni, irgalmasnak és szelídnek lenni, a sérelmet nem megtorolni, hanem megbocsátani, a rosszért jóval fizetni – és mindezekben igazán *boldognak lenni*; azaz a szívünk mélyén igazi békét, nyugalmat érezni. Döbbenetes az, ahogyan a mai pszichológia igazolja, hogy pl. a Hegyi Beszéd mondatai szó szerint igazaknak bizonyulnak: a megbocsátás több pozitív energiát szabadít fel, mint a harc, a visszavágás; hogy a vitás partnerrel való megegyezés hasznosabb, mint a hosszas pereskedés. Jézus egykori hallgatósága súlyos terhektől szabadult; a hallott igék elvégezték szívük-

ben a szív és az elme átalakulását, a *metanoiát*. – A lélektelen, a törvény aprólékos betöltésére irányuló kegyesség-gyakorlás helyett azt hallották, hogy az imádság nem „vallásos kötelesség teljesítése”, hanem a gyermek bizalmas beszélgetése Atyjával; az önmegtagadás, böjt nem valami kényszeres cselekvés, hanem erőszeszészedés, hogy a lényegre összpontosítsunk; a felebaráton való segítség pedig nem magunk mutogatása, hanem az atyafiúi szeretet igaz gyakorlása. A Hegyi Beszéd hallgatói megéreztek: aki szól, az *végtelen nagy szeretettel szereti őket*. Azt akarja, hogy ők is tisztábbakká, jobbakká legyenek, áldást vegyenek Istentől és áldást adjanak tovább.

Félelem és csüggedés közt telt az akkoriak élete (s vajon a mi 21. századi életünket nem ugyanaz jellemzi-e?). És ezeknek az aggódo embereknek hirdette Jézus, hogy a Világmindenség Teremtőjének gondja van a legkisebb madárkára s a legigénytelenebb mezei virágszálla is. Megadja a táplálékot, az öltözetet, mert az élet több, mint az eledel, s a test több az öltözetnél. Aki a nagyobbat, ti. az életet ajándékozza, annak gondja van a kisebbre: az élethez szükséges táplálék, ruházat, reménység és egyebek megadására is. Az örökkévaló Isten az én Atyám, de Ő a ti Atyátok is, hirdette Jézus, szeret titeket, bízzátok rá magatokat és ti is szeresétek egymást!

Nem tudom, a mai igehirdetők mennyire szeretik Istent, hiszen ez benső ügy, nem kimutatható. Inkább az a kérdés, *mennyire szereti a mai prédikátor azokat, akiknek prédikál?! Mert ezt a szolgálatot nem lehet szeretet nélkül gyakorolni. A leggondosabb felkészülés, a legprecízebb exegetikai munka, a prédikáció gondos felépítése (tétel, céltétel, jó diszpozíció, stb.) mind nem pótolja a pásztori szeretetet. Vessünk számot azzal, hogy nemcsak prédikátorok, hanem pásztorok vagyunk (benne van a nevünkben: lelkipásztor). A pásztor pedig vagy nagy odaadással szereti a nyáját (Pál apostol annyira szerette népét, hogy önmagát is odadobta volna áldozatul annak megtartatásáért!), vagy ha nem szereti, akkor nem pásztor, hanem legfennebb béres. Pár évtizede mondotta Marosvásárhelyen valaki, aki több igehirdetőt is hallgatott: X.Y.-ban minden van: teológiai tudás, olvasottság, elegáns kifejezési forma, csak éppen szeretet nincs benne.*

A prédikátornak a rábízottak iránti szeretetét *demonstrálni* is kell; ehhez azonban nem elegendő az istentisztelet végén az ajtóban gyakorolt kézfogás. A szeretet azt jelenti, hogy *benne élünk* a gyülekezetben, mint a méhkasban az anya. Ha a méhek közt van, az egész méhcsalád érzi azt és biztonságban van, ha hiányzik, rövidesen az egész család elpusztul. Többször hangoztattam szóban és írásban, hogy a mai prédikátornak több időt kellene a családnál töltenie, mint a gépek mellett. Sem a maroktelefon, sem a világhálós kapcsolat, sem a fénymásolón sokszorosított körlevél vagy gyülekezeti újság nem pótolja a személyes kapcsolatban kifejezett szeretetet. Aki prédikátori szolgálatra indul, vessen számot azzal: valóban szeretem-e felebarátomat úgy, mint önmagamat? Mert szeretet nélkül semmit se fog érni a szolgálatunk!

b) Ez vezet át Jézus lelkigondozói prédikálásának másik fontos vonásához, hogy ti. **figyelt az emberek szükségére**. Ismerte tűrőképességüket. Ha követői

elfáradtak, gondoskodott nyugalmukról; amikor hallgatói megéheztek, kezében isteni jelként megsokasodott a kevés kenyér és hal, megelégtette a sokaságot. Be-tegeket vittek hozzá, akiken könyörült és visszaadta egészségüket. Még a lakodalmas ház örömeinek zavartalanságát is biztosította; megmentette a háznépet egy nagyon kínos helyzetből. Ha egy háziasszony hidegjelésben szenvedett, azt éppoly komolyan vette, mint amikor valaki arról hozott hírt, hogy drága gyermeke halálán van. Jézus csodás tettei sohasem önmagáért való, bámulatra készítő, vagy az emberek ámulatba ejtését célzó cselekedetek, hanem mindig annak a jelei, hogy Jézus nyitott szemmel, nyitott szívvel járt az emberek között és lelkigondozói igehirdetése mindig *a teljes emberre irányult*. Örvendetes, hogy a mai lelkigondozás is *a holisztikus pásztorációt* propagálja, vagyis: a lelkigondozónak nemcsak az ember *lelki* aspektusával kell törőnie, hanem *vállalni kell* az egész embert, a maga testi-lelki-szellemi mivoltában.

Mennyire figyel a mai prédikátor azokra, akiknek prédikál? Tudja-e hol és hogyan laknak, mivel táplálkoznak, miből veszik meg a nélkülözhetetlen gyógyszerket, stb. Statisztikai adatok nem állnak a rendelkezésemre ahhoz, hogy a kérdést megválaszolhassam. Mindenesetre a ráfigyelés fontosságára több 20. századi homiléta rámutat. Egyet idézek, Ernst Lange könyvéből: „A prédikáció azt jelenti, hogy az igehallgatóval az ő életéről kell beszélnem... Az igehirdetés csak így szólhat kitapinthatóan a környezet problémáira és eseményeire”. Továbbá: „Csak maga az igehallgató tud bevezetni engem saját életének speciális problematikájába...”

Az emberre való figyelés következőképpen azt jelenti, hogy nem a rádióból, a TV-ből meg az újságokból tájékozodom a mai ember igényei, nyomorúságai, életérzése felől (sajnos, a média ma gyakran a manipuláció, a félretájékoztatás, vagy éppen az agymosás eszköze), hanem *közvetlenül*. Erre szolgálnak a család-és beteglátogatások, a hívőkkel való közvetlen beszélgetések, vagyis mindaz, amit a pojmenika diszciplínájából megtanultunk. A lényeg: annyira benne kell lennem az embertársaim életsorsában, amennyire csak lehetséges! Jézustól kellene elsajátítanunk ezt is; Ő teljességgel benne élt kortársai életének sokféle problematikájában; teljes lényével figyelt az emberekre.

c) Innen fakad a názáreti Jézus **minden ember irányában megnyilvánuló segítőkészsége**. Jézus nemcsak diagnosztizál, nemcsak sajnálkozik vagy részvétet érez, hanem cselekszik is. Prédikálásáról azt jegyezték fel, hogy úgy tanított, „mint akinek hatalma van és nem úgy, mint az írástudók” (Mt 7,29). Ez a hatalom kiáradt belőle, mint gyógyító, egészséget visszaadó, életadó erő. Azt mondhatjuk, hogy a beszéddel való prédikálás mellett ez volt Jézusnak az *életével való* prédikálása. Szolidaritást vállalt minden szenvedővel, nélkülözővel, hogy mindenkit eljuttasson a *teljes* életre.

A mai prédikátoron át is érződnie kellene ennek a szolidaritásnak, segítőkészségnek, étellel való prédikálásnak. Nem kell feltétlenül gyári munkásnak elszegődnünk, mint a múlt században a francia „munkáspapok” tették, de nem árt néha a prédikátornak fej-fej mellett dolgozni azokkal, akiket a szószékről önkén-

tes munkára hív a kerítés megjavítására, vagy a lehullott cserepek fölrakására. Kell lennie egy bizonyos *lelkigondozói attitűdnek*, ami meghatározza egész lelkipásztori mivoltunkat. Valahogy úgy, ahogy Nehémiás a várfalat építőkkal együtt dolgozott, köztük élt, s nem egy távoli dolgozószobában. Ahogyan ideje volna a kőtemplomból újra kivonulni a sátortemplomba, ugyanúgy jót tenne a lelkészi „elefántcsonttoronyból” gyakrabban kivonulni azok közé, akiknek a szolgálatára elhivattunk. Jézus pásztori segítőkészsége sokszor jobban érvényesülne magatartásunkban, mint szavainkban. Még az is megtörténhet, hogy egy-egy embertársunkat (mint Péter apostol mondja az asszonyoknak) „ige nélkül is megnyerjük” a Krisztusnak (1Pét 3,1).

2. A lelkigondozói prédikálás lehetőségei

Hogyan érvényesülhet a jézusi példa a mi igehirdetői gyakorlatunkban? Itt kísérlem meg a saját prédikálási szempontjaim érvényesítését.

Engedtessek meg, hogy azt a részt is egy idézettel kezdjem. Rudolf Bohren *Predigtlehre* c. könyvében (1971) olvashatjuk ezeket a megállapításokat: „Prédikálni szép és örömet jelent. Ez az első a homiletikában, amit meg kell tanítani. A homiletika az örömhöz vezető tanítás, amely rávezetés az igehirdetésre, hiszen a prédikálásnak az örömbé kell elvezetnie. Az Istenről szóló beszéd az örömben érkezik céljához... Magát az igehirdetés létrejöttét olyan várakozás előzi meg, amelyben az igehirdető vár a prédikációra, ami a hazatérés muzsikáját intonálja és az eltévedtekkal elkezd együtt örülni...”

Ebben az idézetben a prédikálás céljának gyönyörű megfogalmazását találtam meg. Tudjuk: sokféle meghatározás lehetséges: tanítás, építés, evangelizálás, misszió, stb. Íme, itt a cél: eljuttatni a hallgatókat az Istenben való örömré. Nem kis feladat!

Olvastam az igehirdetésről ilyen meghatározást is: „A prédikáció egy fölöttes dimenzió belebeszélése az itteni dimenzióba” (Farkas József). Ez pedig egy nyomorult ember dadogásán keresztül történik. Elgondolkoztató.

Magamnak így fogalmaztam meg a prédikálás szolgálatát, hogy az nem más, mint *erőátvétel és erőátadás*. Az erő Istentől származik; Ő kész adni azt; nekem, az igehirdetőnek; ezt kell átvennem és továbbadnom. Tehát: erőátvétel és erőátadás. Az erő nem önmagáért van, hanem általában *munkát végez*. Ez a feladata az igehirdetésnek is. El kell végeznie a hallgatók szívében az őember halálát és az újember megszületését. Ennek az erőnek forrása Isten, eszköze pedig én, az igehirdető vagyok.

Az igazi prédikáció a Szentlélektől fogantatik és az igehirdetőtől születik. Mégpedig hol születik? A közfelfogással ellentétben nem a lelkipásztor dolgozószobájában (ott a fogantatás történik), *hanem a szószéken*, vallom Karácsony Sándor, egykori nagy tanítónkkal egybehangzóan. Természetes, hogy a dolgozószobában készülnünk kell az igehirdetésre, s ennek a menetét tárgyalja a homiletika, azonban tapasztalatom szerint a *prédikáció a személyes kommunikációban* születik. Ezt azt jelenti, hogy olykor mást mondok és másképpen mondom, mint aho-

gyan megírtam, vagy ahogyan a szószékre vitt kis vázlatomban följegyeztem. Természetes, a megelőző alapos készülés a szószéki szolgálat előkészítéseként nélkülözhetetlen; *senkit sem bátorítok improvizációra!*

Mivel kezdődik a készülés? Szolgatársaim és saját tapasztalatom szerint is, első gond a *textusválasztás*. Imahéten, vagy más alkalmakon, amikor ún. „kötött” textusokat írnak elő, ez a probléma nem áll fenn. Hasonló a helyzete a perikópa rendet követő lutheránus testvéreinknek.

Nálunk általában a ún. *szabad textusválasztást* gyakoroljuk. Az ám, de hogyan találok rá pont arra az igére, igeszakaszra, amit aztán a szószékre viszek? Sok szolgatársam olykor még vasárnap kora reggel is szorongva ül a munkaasztala előtt, mert még mindig nem tudott dönteni.

Két dolgot ajánlhatok. Az első: *szeretni kell az igét*. Több zsoltárban is olvastunk ilyent: „Gyönyörködöm a te beszédedben...” Ha igazán szeretjük Isten beszédét, igyekszünk minél jobban megismerni azt. Másodsor: *szeretni kell az embereket* és minél jobban megismerni valós életüket. – Aki nem szereti az embereket, az ne legyen emberekkel foglalkozó: se lelkipásztor, se tanító, se orvos! – Az igében való benne élés és a gyülekezetben való otthonlét oldja meg legtöbbször a *mit prédikáljak* gyötrő problémáját.

Háromféle módon olvasom naponként a Bibliát. Reggel több évtizedes gyakorlat szerint mindig egy fejezetet szoktam gondosan elolvasni. Ez sok bibliaolvasó társal összeköt, akikkel együtt ugyanazt a fejezetet olvassuk naponként. Másodsor, amikor napi munkámhoz fogok, rendszerint *tudományosan* foglalkozom a Szentírással: vagyis azzal a teológiai kérdéssel kapcsolatban, ami éppen foglalkoztat. Harmadsor: saját kegyességem ápolása végett valamilyen (évente változó) bibliaolvasó kalauz szerint olvasom az aznapi kijelölt igeszakaszt és a hozzá fűzött magyarázatot. Az igeolvasás rendjén olykor megragad egy-egy mondat, akár egyetlen szó is, amire azelőtt nem figyeltem eléggé. Akkor aztán csak arra összpontosítok. Gondosabban elolvasom a szövegekörnyezetet, a kontextust, mindaddig, amíg ellenállhatatlanul megszólal a *belső hang*: erről prédikálnod kell. Érzem ui. a felülről vett erőt, sőt kényszerítést: ez te vagy, itt rólad van szó; erről tehát másoknak is szólnod kell; ezt az üzenetet nem sajátíthatod ki, nem tarthatod meg magadnak. – Bizonyára régi igazságot mondok: *Nem a prédikátor választja a textust, hanem a textus választja az igehirdetőt!*

Jakab apostol azt mondja (Jak 1,23sköv), hogy az ige *tükör*. Valóban az. Előbb a magam arcát mutatja meg: ez vagyok, ilyen vagyok. Jó nekem így? Nem jó. Akkor bizonyára Istennek sem jó. Mássá kell lennem. Hol, hogyan kell változtatnom, min kell változtatnom? Mi az a feddés, vigasz, útmutatás, amit Isten ad? És elindul az igével való párbeszédem, a *meditáció*.

Két fogalmat ajánlanék a Tiszteletes Hallgatóság figyelmébe, amiket így nevezek: *textus-látás* és *textushallás*. Igen gyakori, hogy olyan prédikációt hallunk, ami után azzal megyünk el a templomból, hogy az elhangzott szószéki beszédnek vajon mi köze volt a felolvasott alapigéhez? Néha bizony, ha nem is csupán motóul szolgál – a textusnak csak a *perifériáját* érintette. Gyanús, hogy maga a pré-

dikátor sem értette meg a *textus üzenetét*. A *textuslátás* azt jelenti: addig olvasgatom az igét (eredeti nyelven, aztán különböző magyar és idegen nyelvű fordításokban is), amíg *meglátom*, hogy mi a textus központi üzenete, ami *nincs benne* egyetlen más bibliai igében sem, csupán *ebben*. Ha Isten megajándékoz ezzel a látással, jó nyomon indulok el. – Kezdő igehirdetőnek rendszerint az a kérdése: *mit mondjak* erről az igéről; később, érettebb korban már így tesszük föl a kérdést: *mit ne mondjak* erről a textusról, mert ami a nyelvemre jönne, arról kifejezetten *nem ez az igerész* beszél, hanem valamelyik másik. Alapvetőnek tartom ezt a textuslátást. Ha Isten megadja, a további már könnyebben megy.

Hadd szolgáljak egy-két példával. Legyen az alapige Lk 22,54/b: „Péter pedig távolról követte” Jézust. Felületesen vizsgálva úgy tűnik, itt Krisztus követéséről kell prédikálnom. Pedig a Krisztus-követésről más textusok szólnak *kifejezetten*. Pl. amikor Jézus azt mondja: „Ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel naponként a keresztyét, és kövessen engem.” (Lk 9,23) Vagy a Lk 9,57–62, ahol Jézus 3 követőjéről olvasunk; s az üzenet Jézusnak a három követőhöz intézett komoly intésében áll. Alapigénk témája tehát nem lehet *általában* a Krisztus követésének problémája, a kulcs ugyanis ebben a szóban van: *távolról*. Az igehirdető aztán kifejti, mit jelent távolról követni az Urat. Némelyek 20 vagy 30 év távlatából, talán a konfirmációjuk távlatából követik, mások a gyülekezetből, a templomtól távol, rejtettségben próbálják követni Őt. Az igehirdető (jelen esetben Joó Sándor) meglátta, mi ennek a rövid textusnak a kulcsa. Más példa: Mk 3,13–19, a 12 tanítvány elhívása, neveik felsorolásával együtt. Mi a textusunk témája? Lehetséges ez a válasz: Ki lehet Jézus tanítványa? Figyeljünk a bevezető versre: „Azután felment a hegyre és magához hívta akiket akart, ők pedig oda mentek hozzá” (Mk 3,13). Ha helyes a textuslátásom, észre kell vennem, hogy ez itt a hangsúlyos: „**akiket akart**”. A megelőző szakaszban azt olvassuk, hogy Jézus körül nagy sokaság volt, amely valósággal megrohanta Őt. És Jézus nem azt kérdi: nos, közületek ki akar a követőm, a tanítványom lenni! Tehát nem önkéntes jelentkezési alapon jön létre a tanítványság, hanem Krisztus akaratából. „Nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.” (Róm 9,16) Itt tehát arról a kegyelmi ajándékról, áldott lehetőségéről kell prédikálnom, mit jelent az, hogy Krisztus hívott el minket a maga követésére. Nem mi választottuk Őt, hanem Ő választott minket.

Ezzel párhuzamosan jár persze a *hallás* is. Külön kegyelem, ha az igét nemcsak szememmel olvasom, de hallom is, mégpedig nemcsak a testi fülemmel. *Lelki* fülemmel kell hallgatóznom és vakmerően rá kell állanom, hogy tényleg hallom-e? Mert a Szentléleknek nem lehet parancsolni. Vagy jön, vagy nem. De lehet könyörögni érte: Jöjj, teremő Lélek! És ha Isten jótetszése megadja, megkapom a belső hallást: „Így szól az ÚR.” Nekem most már a továbbmondás a feladat. Ezért mondják az igehirdetés csodáját a Szentlélek csodájának.

Ettől eltekintve – ha egyáltalán el lehet tekinteni – nekem az emberi fáradozást el kell végeznem. Mégpedig úgy, mintha minden rajtam, az én munkámon

fordulna meg. A szántóvető ember nem tudja, hogy a magvetésre jön-e a kellő időben eső meg meleg. Neki a munkáját reménységben el kell végeznie.

Hinnünk kell, hogy igehirdetésünk a Szentlélektől fogantatik. De tőlünk születik, s bizony néha fogyatékkal, mint a test-szerinti születésben is gyakran megtörténik. Ezt is vállalnunk kell. A legnagyobb igehirdetőknek is voltak, vannak gyengébben sikerült szolgálatai. Ez se bátorítalánítson el senkit, hanem munkára fel! Vegyük elő a héber, görög Bibliát, a Septuagintát, a szójegyzékeket, a konkordanciát, a segédeszközöket, és kezdjünk munkába. Mindenre részletesen nem térek ki, a gyakorlati teológia tanítói ezt nálamnál jobban kifejtik előadásaikban és írott kurzusaikban.

Általában elég sok papírt elhasználok, míg leülök a számítógép elé, hogy amit megfogalmaztam, azt most le is írjam. Szinte minden mondat, minden bekezdés után ellenőrzöm: *mikor és kiknek* fogom ezt a prédikációt elmondani? Eléggé személyes-e, vagy pedig elvont teológiai elmélkedés? Saját bizonyásgtétel hangzik-e, vagy pedig hidegfejű „egyházi oktatás”, „egyházi beszéd”: Mindig gyanakvó vagyok a saját képességeim irányában – *de megtanultam bízni az igében*. Az ige elvégzi a maga munkáját, csak én legyek hűséges az erő átvételében és átadásában!

A *prédikáció megtanulása* ismét a homiletika részletkérdése. Ott bizonyára mindenki találkozott azzal a figyelmeztetéssel, hogy nem mondatokat, hanem *gondolatokat* tanulunk meg, illetve a fő gondolatokat jegyezzük fel a vázlatba, amit a szószékre magunkkal viszünk. Nem szabad gátat szabni a Léleknek, Aki esetleg másként mondatja, mint ahogy mi eredetileg megfogalmaztuk.

Most magamat ismétlem, amikor újra hangsúlyozom: mind a készülés, mind a prédikálás rendjén az legyen szemünk előtt, hogy szeretjük-e igazán az igét és szeretjük-e a hallgatókat úgy, mint önmagunkat. Mert az nagyon megtetszik, hogy valaki betanult szerepet, leckét recitál, vagy a rábízottakért való szent felelősség és igazi emberszeretetet hatja át! Figyeljünk az ezékieli kijelentésre: Ha a hitetlen, illetőleg a bűnös elvész, s te nem intetted meg, ő elvész ugyan, de vérét a te kezdeből követelem! (Ez 33,8) A prédikálásunk több élet-halál kérdésénél, mert *örök élet és örök kárhozat kérdése*. Melyik felé jelzi az utat a szolgálatom?

Figyeljünk a visszajelzésre. Nem gratulációt, dicséreteket, kézszorításokat várunk, hanem őszinte szót, ami előbbre visz. Nagyon jó, ha van néhány barátunk, aki őszinte szeretettel hallgat bennünket. Figyelmeztet modorosságunkra, arcjátékunkra, gesztusainkra, a hangszínre, hangerőre és mindarra, amit prédikálásunk alatt észrevett. Isten a mi tökéletességre jutásunk útján felhasználja a szeretetből fakadó kritikákat; ne vessük hát el azt.

Hallgassuk vissza szalagra vett prédikációinkat, ebből is sokat lehet tanulni. És mindeközben soha se feledjük: *pásztorokká* (és nem szónokokká) hívott el minket Isten. Ennek a pásztori gondviselésnek az *egyik része a szószéki prédikálásunk*, de önmagában, a négy szemközti igehirdetés nélkül, csak félmunka. Az igehirdetés és a lelkipozózás egymást kiegészítő szolgálatok.

3. Szempontok istentiszteletünk és igehirdetésünk megújulásához

Az eddigieket hallgatva többen azt gondolhatták, hogy az előadó összemossa az igehirdetést a lelkigondozással. Nos, erről szó sincs, csupán azt állítottam, hogy a kettő egymást kiegészítő tevékenység. A prédikálás, ahogyan azt most végezzük, nem felelhet meg teljesen a lelkigondozás követelményének. Mégpedig azért, mert a szószéki prédikálás *monologizálás*, a lelkigondozás pedig beszélgetés, azaz *dialógus*. Ha valamit reformálni szeretnék missziói szolgálatunkban, az a *prédikálásnak a módja*. Át kellene ugyanis váltanunk a monologizálásról a párbeszédre, még inkább a *beszélgetve prédikálásra*.

Úgy vélem, nem állok egyedül ezzel az elgondolással. Biblia, egyháztörténeti példák, valamint korunk követelményei egyaránt a dialogizálás, a dolgok megbeszélésének a módszerére mutatnak rá. Jézust gyakran az készítette tanításra, prédikálásra, hogy *kérdezték*. Az egykori törvénytudó ezt kérdezte Jézustól: „mit cselekedjem, hogy az örök életet vehessem?” (Lk 10,25) Ez a kérdés ad alkalmat Jézusnak az irgalmas samaritánusról szóló példázat elmondására. A példázat mint textus aztán arra szolgál, hogy Jézus kifejtse: ki a felebarátunk? Péter arra kíváncsi, hányszor vagyunk kötelesek atyánkfíának megbocsátani; Jézus a kérdésre az adós szolga példázatával felel, s egyben kifejti, hogy nekünk olyan könyörületes Istenünk van, aki a megfizethetetlen adósságunkat elengedte, következésképpen nekünk is el kell engednünk felebarátaink adósságait, azaz: meg kell bocsátanunk mindazt, amit ellenünk vétettek. Tovább sorolhatnám a példákat, amelyek azt igazolják, hogy Jézus az előtte élt meg a korabeli tanítók útján járt, amikor az emberek kérdéseire adott válaszában a mennyek országában való életnek egészen más-voltára utalt. Bátran állítom, hogy minden konkrét alkalomhoz fűződő jézusi példázat *szemléletes prédikáció-textus* volt, és hogy ebben a kérdés-feleletadás formájú beszélgetésben igazi igehirdetés történt.

A jövődi istentiszteletében a mostaninál jóval nagyobb szerep kell hogy jusson a gyülekezetnek, amely jelenleg inkább a *fogyasztásra* rendezkedett be. Az igehirdető találja a kész eledelt, s a gyülekezet – elnézést a miesnapki kifejezésért – „eszi, nem eszi, nem kap mást”. Az egyén, vagy a különböző embercsoportok: ifjak, öregek, munkanélküliek, kételkedők, csalódottak kérdései nem jutnak kifejezésre.

Az istentisztelet lehetséges reformja tehát nem annyira liturgiai reform kell hogy legyen (valószínűleg az is); nem csupán az éneklés megreformálása (de bizonyára az is!), hanem főként a *prédikálás formáján való változtatás*. Vagyis: a szószéki prédikálás helyét fokozatosan a kötöttségektől mentesebb *bibliaórák* fogják átvenni. Többféle tapasztalat is erre utal. Először is az, hogy pl. megszűnik a felülről lefelé beszélés. Még ahol nem túl magas a szószék, ott is zavaró, hogy a prédikátor a hallgatók feje fölött beszél. Ha már van katedra, annak csak olyan magasnak kellene lennie, hogy mindenki jól lássa és hallja az igehirdetőt. – Amíg egyszerű imaházunkban csupán egy asztal mellett állva szolgáltam, a gyülekezet tagjaitól alig karnyújtásnyira, sokkal melegebbek voltak az istentiszteleti együttlé-

tek, mint ami után elkészült a modern templom, a soklépcsős katedrával. Mintha némiképpen űr támadt volna, eltávolodtunk egymástól.

Ennél fontosabb, hogy igazi élményt, valós találkozást igehirdető és igehallgató között valóban csak a bibliaóra jelent. Itt megszabadulunk a monologizálástól, az egyszemélyes „lelki konyha” egyoldalúságától. *A bibliaórát kell aktívvá tennünk*, amelyben szenvedélyes szeretettel vegyenek részt a hallgatók. Olykor ők határozzák meg, melyik bibliai könyvet vegyük sorra a magyarázat rendjén, vagy milyen kérdésekről szeretnének tematikus sorozatot hallani (persze, azt meg is beszélni!). Nyugalmazott lelkipásztorként évek óta tartok ilyen jellegű bibliaórákat, és igazán hálás vagyok Istennek a lehetőségért. És hálás vagyok azért is, hogy ezeken az alkalmakon *gyülekezeti igemagyarázat* folyik, vagyis itt nem csak szófordulat az, hogy „egymás hite által épülünk”! Magam is sokat tanulok azoktól, akiknek ígét magyarázok.

A bibliaórák (legyenek azok gyülekezeti, vagy akár ifjúsági, női, ifjú házaspároknak, kismamáknak tartott alkalmak) nagy nyomorúsága sok gyülekezetben az, hogy a bevezető elmondja amivel készült, utána meg azt kéri: tessenek hozzászólni, kiegészíteni – és következik a már-már kínos csönd. Ennek több oka is lehet; érdemes rajta elgondolkozni. Ha előzőleg nem beszéltük meg, hogy miről fog szólni a bibliaóra, lehet a hallgatás oka egyszerűen az érdektelenség. Olyan dologról beszéltünk, ami a többségnek nem „elevenébe vágó”. Vagy megbeszéltük a témát, de a bevezetés olyan magas színvonalú elmélkedés, hogy az egyszerű hallgató a magasan képzett nagy szaktudású előadó után meg se mer szólalni. Az is lehet, hogy mi nem tudtuk közel vinni az üzenetet a hallgatók szívéhez. Időt is kell adnunk, amíg a csoport tagjai legyőzik gátlásaikat és meg mernek szólalni a közösség előtt.

Nincs nagyobb öröme a prédikátornak annál, mint amikor *eleven beszélgetés* indul meg az igemagyarázat elhangzása után. Megérződik a Szentlélek jelenléte: az elvetett mag jó talajba hullott. Ilyenkor tetszik meg a *lelkigondozás kölcsönösége*; az ti., hogy nem csupán a hallgatók nyernek útmutatást, eligazítást gyötrő kérdéseikre, hanem maga a prédikátor, az ígét magyarázó is kap a többiek részéről olyan felismeréseket, amikre maga nem gondolt. Kívánom, hogy a jövődő prédikátor-nemzedéknek sok ilyen hálaadásra indító öröme legyen. Azért, hogy minden lelkipásztor elmondhassa: Igen, a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban!

Ha valamit magára hagysz, a változások özönének teszed ki. Ha magára hagysz egy fehér póznát, hamarosan fekete lesz.

G. K. Chesterton